

ניתוח ההיבט הצמחי של מגוון ביולוגי בשטח פתוח בגדרה, המיועד להיות מצפור וחניון כחלק משביל האופניים סובב גדרה

מיכל ניר

מנחה: ד"ר גדי פולק

תקציר

תל קטרה הינו גבעת כורכר המצויה בלב שכונות מגורים במושבה גדרה. זהו שטח כפרי פתוח הטומן בחובו שרידים ארכיאולוגיים, ערכי טבע וערכים היסטוריים של תולדות ההתיישבות במקום. לאור הריבוי הטבעי הגבוה בארץ עולה הדרישה לאדמות לבנייה ועמה עולה גם הביקוש לשטחים הפתוחים, לצורך הסבתם לשימושים של שירותים ציבוריים ומתקני נופש וביולוגיה. ההכרה בדבר תפקודם של המרחבים הפתוחים כמקום ספורט, קיט ומרגוע הולכת ומתחזקת ככל שעולה שיעור הזמן הפנוי וגוברת תודעת הנופש והצורך בפעילות גופנית מחוץ לבית. זאת, בנוסף להכרה הציבורית הגוברת בחשיבות שמירתם של שטחים פתוחים כחלק משמירה על הסביבה בהתאם לזאת רצינו בעבודה זו לברר את ערכו האקולוגי והשימורי של תל קטרה, שנותר שטח פתוח בתחום המושבה גדרה, ויש לגביו תכניות פיתוח המשלבות את התל כחלק משביל האופניים של כביש 6 ולגבש הצעות והמלצות לממשק ולשימור. לצורך גיבוש ההמלצות בצענו סקר של הצומח במקום ונרשם המצאי הכללי במשך שלושה ביקורים במקום. הצבנו 5 חלקות דיגום בתל בעלות אופי שונה של מפנה, תלילות והיסטוריה של שרפות.

בדקנו את עושר המינים במקום ובתוכו ציינו את מיני החולות, המינים האנדמיים, המינים האדומים, ומינים מושכי אדם הראויים לתשומת לב מיוחדת. בנוסף בדקנו את השפעת הטרוגניות המקום ופעילות האדם על פי קבוצות אקולוגיות וקבענו גם את התפלגות הצמחים על פי תפוצתם הגיאוגרפית בעבודתנו מצאנו כי על אף השטח המצומצם של התל (30 דונם), מצאנו מגוון גבוה של 124 מינים. למרות היות התל גבעת כורכר, מצאנו ייצוג נמוך מאוד יחסית (3%) לצמחי חולות חמרה וכורכר בהשוואה לעבודות אחרות שנעשו בגבעות כורכר בפלשת. לעומת זאת, דווקא מינים ים תיכוניים כלליים ומינים סינאנתרופיים (מלווי אדם) מהווים את הרוב המכריע של הצמחייה במקום. גם מניית תוצאות ההתפלגות של צורות החיים ושל טיפוס התפוצה הגיאוגרפיים הראו השפעה גדולה של פעילות האדם במקום שהתבטאה בשכיחות גבוהה של עשבים חד-שנתיים, מיעוט של צמחים מעוצים מה שאינו תואם את הבתה האופיינית לגבעות כורכר. גם בהתפלגות אזורי התפוצה של הצמחים בתל מצאנו מיעוט יחסי של צמחים ממוצא סהרו-ערבי תוצאות השונות ממה שנמצא בגבעות כורכר אחרות. שכיחותם הגבוהה יחסית של צמחים מלווי אדם (19%) מחזקת את הערכתנו כי צמחיית תל קטרה מייצגת מצב ביניים בין בית גידול טבעי לבין בית גידול מופרע. מדדים נוספים שבדקנו כמו מקדם סורנסון, מצביעים על מידה גדולה של הטרוגניות מרחבית של השטח לפי מפנה המדרון וההיסטוריה של שרפות. בהתאם לתוצאות אלה המלצנו לנקות את התל ולטפל בדרכי הגישה אליו ולהציב שילוט אל התל ובתל כך שקל יהיה להגיע לתל והמבקרים בתל קטרה יוכלו להבין וליהנות ממה שיראו במקום. כמו כן הצענו להמליץ בפני הרשות המקומית להמנע ככל האפשר מריסוס בהרביצי דים בסביבת התל.